

внешнеторгового оборота Республики Беларусь и Республики Татарстан. Его количественная оценка довольно велика по сравнению с аналогичным коэффициентом в уравнении прогнозирования внешнеторгового оборота Республики Беларусь и Тюменской области, несмотря на то, что Тюменская область наиболее удалена от Республики Беларусь, т.е. транспортные издержки больше, следовательно, коэффициент должен иметь более высокое значение. Такой результат может быть связан с неучтенностью ряда специфических факторов, таких как применяемые тарифы, проводимая государством политика и так далее, влияющих на внешнеторговый оборот.

Гравитационные модели могут применяться для прогнозирования внешнеторгового оборота и экспорта между Республикой Беларусь и субъектами Российской Федерации, количественная оценка ВВП которых наиболее приближена к ВВП Республики Беларусь. Трудности возникают при прогнозировании между странами и теми регионами Российской Федерации, ВВП которых количественно значительно отличаются.

Таким образом, прогнозируя внешнюю торговлю Республики Беларусь и Российской Федерации (в целом и по регионам) на базе гравитационных моделей, несмотря на существование некоторой достоверности, необходимо ввести определенные корректировки в методику для получения более точных результатов.

Литература

1. Статистические материалы // Белорус. экон. журн. 2004. № 1.
2. Асанович В.Я. Экономико-математические методы и модели в международных экономических отношениях: Учеб. пособие. Мн., 2003.
3. Механизм межрегионального экономического сотрудничества Беларуси и России / Т.С. Вергинская, О.С. Бразовская, М.В. Маркусенко и др.; Под ред. П.Г. Никитенко. Мн., 2003.
4. Моделирование глобальных экономических процессов: Учеб. пособие / Под. ред. В.С. Дадаяна. М., 1984.

В.М. САСНОЎСКИ

АБ ЯКАСЦІ ЖЫЦЦЯ НАСЕЛЬНІЦТВА І НЕКАТОРЫХ АСАБЛІВАСЦЯХ МЕТОДЫКІ ЯЕ АЦЭНКІ НА РЭГІЯНАЛЬНЫМ УЗРОЎНІ

Паняцце “якасць жыцця” з’явілася ў лексіконе прыкладна ў сярэдзіне ХХ ст., адразу ў ЗША і ўяўляла сабою даволі абстрактную фармулёўку, у якую тыя ці іншыя аўтары ўкладвалі розны змест. Адны якасць жыцця разглядалі як неабходную ўмову “адыходу ад тэхнічнай цывілізацыі”, “вяртання да прыроды”. Другія звязвалі якасць жыцця з ліквідацыяй антыгуманных праяўленняў грамадскіх адносін, з крытыкай “масавага спажывецкага сумлення”, характэрнага для тэхнакратычнага грамадства. Трэція заклікалі да ўдасканалення самой прыроды чалавека, прапаноўвалі прыпыніць “гонку” за матэрыяльным дабрабытам з мэтай дасягнення сапраўднай якасці жыцця.

У навуковы зварот гэта паняцце ўвёў Дж.К. Гэлбрэйт у рабоце “Грамадства дастатку” у 1968 г. Пэўныя захавы да навуковага рашэння праблемы якасці жыцця прапаноўвалі і іншыя аўтары: А.Дж. Тойнбі, Д. Бэл, З. Бжэзінскі, А. Арон, Г. Маркузэ, Э. Фром і інш.

Вячаслаў Мікалаевіч САСНОЎСКИ, кандыдат геаграфічных навук, дацэнт кафедры эканамічнай геаграфіі і аховы прыроды Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка.

Першыя даследаванні якасці жыцця былі праведзены ў Канадзе і ЗША на падставе разнастайных паказчыкаў аб працягласці жыцця ў гэтых краінах, суадносінах прычын хвароб, агульнай і дзіцячай смяротнасці, псіхічным здароўі, колькасці бальніц і ложкаў у іх, сярэдняй працягласці гаспіталізацыі, курэнні людзей, спажыванні алкаголю і наркатыкаў і г.д. Усяго было прааналізавана 36 паказчыкаў за 1964 і 1974 гг., якім надавалася ўмоўная вага ў ачках ці балах [1, 88–89].

У розных заходніх краінах у гэты перыяд былі разгорнуты дыскусіі адносна вызначэння паняцця “якасць жыцця”, раскрыцця яго зместу і крытэрыяў вызначэння, пабудовы мадэляў і стварэння ўмоў для практычнай рэалізацыі ў працэсе кіравання эканомікай. Гэта было выклікана ў першую чаргу тым, што паспехі НТР у 50–60-я гг. XX ст. і дастаткова высокія тэмпы эканамічнага развіцця ў шэрагу заходніх краін характарызаваліся адмоўнымі наступствамі ў выглядзе пагаршэння стану навакольнага асяроддзя, павелічэннем да небяспечных межаў шумавых і псіхалагічных нагрузак, пераўтварэннем вялікіх гарадоў у месцы слабапрыдатныя для пражывання. Невыпадкова шэраг аўтараў адзначалі, што ахова і развіццё навакольнага прыроднага і грамадскага асяроддзя з’яўляюцца не толькі перадумовай паляпшэння якасці жыцця, але і важнейшым яе кампанентам [2, 38].

У 70-я гг. XX ст. ў заходніх сацыяльна-эканамічных даследаваннях асноўная ўвага ўжо надаецца так званай канцэпцыі “чалавечага развіцця”. Галоўная яе думка зводзілася да таго, што адэкватная ацэнка грамадскага прагрэсу не можа абапірацца толькі на аднабаковыя паказчыкі эканамічнага росту, валавога нацыянальнага прадукту і даходаў дзяржавы, а павінна ўключаць і чалавека як галоўную мэту і сродак развіцця грамадства. Прыхільнікі гэтай канцэпцыі сцвярджалі, што эканамічныя паказчыкі, па-першае, слаба суадносяцца з гэтым палажэннем, па-другое, яны малаўзорныя, таму як не ўлічваюць шэраг негатыўных фактараў уплыву цывілізацыі на чалавека і экасістэму, не адлюстроўваюць такія важныя бакі жыцця грамадства, як культурная самабытнасць, узровень здольнасцяў яго грамадзян, трываласць чалавечых адносін і г.д. Ацэнку сукупнасці сацыяльнага дабрабыту кожнай асобы і груп людзей, па іх меркаванню, адлюстроўвае якасць жыцця.

Ужо ў 80-я гг. XX ст. многія з навукоўцаў адзначалі, што якасць жыцця не залежыць ад узроўню спажывання матэрыяльных даброт. Неамальтузіянцы сцвярджалі, што якасць жыцця тым вышэй, чым менш людзей жыве на зямлі, таму прапаноўвалі ад пашыранага ўзнаўлення перайсці да простага (“нулявы цыкл”), рэзка скараціць прырост насельніцтва ў краінах, якія развіваюцца.

Такім чынам, паняцце “якасць жыцця” стала новым загадам грамадству, якое прыйшло на змену паняццю “узровень жыцця”, не здольнаму ўлічыць патрабаванні сённяшняга часу. Менавіта з ім звязваюцца надзеі на новы паказчык грамадскага дабрабыту аналагічна нацыянальнаму валавому прадукту і іншым блізкім да яго паказчыкам.

За апошнюю чвэрць стагоддзя даследаванне якасці жыцця за мяжой набыло міждысцыплінарны навуковы накірунак, для якога характэрна вывучэнне прыродных, сацыяльна-псіхалагічных і эканамічных умоў існавання чалавечага грамадства. Надрукаваны дзесяткі манаграфій, праведзены шматлікія міжнародныя канферэнцыі і семінары, дзе абмяркоўваліся пытанні як тэарэтычнага, так і практычнага вывучэння якасці жыцця. У пэўнай ступені да яе вывучэння можна аднесці работу па вымярэнню індэкса развіцця чалавечага патэнцыялу, якая ўжо вядзецца ААН звыш дзесяці гадоў.

У 1995 г. на першым сусветным саміце сацыяльнага развіцця, які адбыўся ў Даніі, лідэры 180 краін свету ўзялі на сябе абавязальства па барацьбе з беднасцю на “этычнай, сацыяльнай і эканамічнай аснове”. Кульмінацыяй наступных дзеянняў, якія прадпрымаліся як на нацыянальным, так і на міжнародным узроўнях, стала прыняцце на саміце новага тысячагоддзя (6–8 верас-

ня 2000 г., Нью-Йорк) Дэкларацыі тысячагоддзя ААН. У гэтым праграмным дакуменце міжнародная супольнасць вызначыла скарачэнне беднасці як адну з асноўных задач чалавецтва. Падпісанне Дэкларацыі кіраўнікамі краін і ўрадаў 191 дзяржавы з’яўляецца абавязацельствам па распрацоўцы стратэгіі скарачэння беднасці. Па ініцыятыве ПРААН распрацоўка такой стратэгіі распачата і ў Рэспубліцы Беларусь.

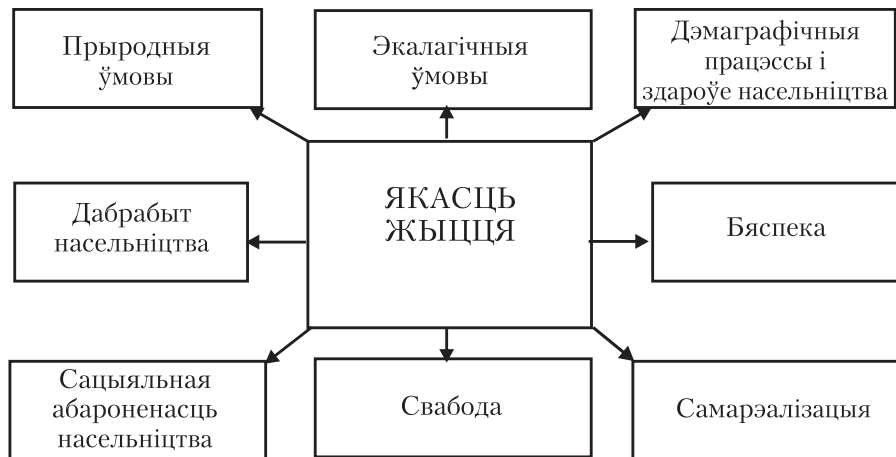
Не выклікае сумненняў той факт, што беднасць і якасць жыцця — цесна звязаныя паміж сабою праблемы, а распрацоўка стратэгіі скарачэння беднасці (як і паляпшэння якасці жыцця) не можа не ўлічваць рэгіянальных аспектаў іх праяўлення. Вядома, што любая няроўнасць, а тым больш у якасці жыцця, ўспрымаецца насельніцтвам як парушэнне прынцыпаў сацыяльнай справядлівасці і можа прывесці да ўзмацнення напружанасці і няўстойлівасці. Прынцыпова важна для кожнай краіны здымаць небяспечны ўзровень гэтай напружанасці і забяспечваць роўнасць правоў усіх рэгіёнаў адносна падтрымкі якасці жыцця іх насельніцтва. Толькі такі падыход будзе ствараць умовы для ўстойлівага яе развіцця. Пры гэтым нельга забывацца пра тое, што ва ўмовах рыначнага развіцця ўсякая рэгіянальная дыферэнцыяцыя, а тым больш у якасці жыцця насельніцтва, будзе толькі ўзмацняцца. Між тым, як для асобных грамадзян, так і для ўсяго грамадства найбольш прымальным з’яўляецца такое становішча, калі дасягае росквіту ўся краіна, а не асобныя яе часткі. Таму без рэгулюючай ролі дзяржавы ў гэтым складаным працэсе абыйсціся немагчыма.

Як судносяцца паміж сабою праблема беднасці і якасці жыцця? Даць дакладны адказ на гэта пытанне даволі складана. Аднак можна сцвярджаць упэўнена, што беднасць — адна з складовых якасці жыцця. Пры гэтым кожная з іх заслугуе самастойнага вывучэння, таму як па свайму зместу яны з’яўляюцца шматбаковымі. На нашу думку, якасць жыцця — гэта перш за ўсё задаволенасць ці незадаволенасць насельніцтва сваім жыццём з пункту погляду розных патрэбнасцяў і інтарэсаў, гэта тыя знешнія ўмовы існавання, якія робяць адбітак на яго паводзіны і ў канчатковым выніку ўплываюць на працягласць жыцця.

На жаль, пакуль у Рэспубліцы Беларусь зроблены толькі першыя крокі ў накірунку тэарэтычнага і практычнага асэнсавання праблем беднасці і якасці жыцця [3—5]. Яшчэ больш прыкра, што ў нашай краіне, у адрозненне ад суседзяў [6—9], за апошнія гады не з’явілася грунтоўных работ у вывучэнні гэтых праблем на рэгіянальным узроўні, а метадыка ацэнкі рэгіянальных адрозненняў у якасці жыцця застаецца “белай плямай” нашай эканамічнай і геаграфічнай літаратуры. Аднак дзеля справядлівасці трэба прызнаць, што яшчэ ў савецкія часы пры вывучэнні ўзроўню жыцця, у тым ліку і ў рэгіянальным разрэзе, навукоўцы выкарыстоўвалі некаторыя з паказчыкаў якасці жыцця [10]. Між тым, менавіта рэгіянальны ўзровень дазваляе ўбачыць сапраўдны “зрэз” жыцця. Як вядома, жыццё людзей не абмяжоўваецца іх домам ці кватэрай, яно заўсёды звязана з прасторай. Зразумела, што калі ў якасці рэгіёнаў выступаюць больш дробныя тэрытарыяльныя адзінкі (раёны, гарады і інш.) даследаванне будзе асабліва каштоўным.

Найбольш даступнымі для аналізу з дробных тэрытарыяльных адзінак у сённяшніх умовах з’яўляюцца адміністрацыйныя раёны. Звязана гэта з тым, што апошнія застаюцца адным з галоўных звёнаў у сістэме рэгіянальнага кіравання краіны, у сувязі з чым статыстычнае забеспячэнне тут прадстаўлена найбольш шырока. І потым, гэта той узровень, на якім лепш адчуваецца “пульс жыцця” і можна больш яскрава ўбачыць якаснае яго праяўленне.

Бадай, самае складанае на шляху вывучэння названай праблемы — вызначэнне элементаў якасці жыцця і паказчыкаў, якія іх характарызуюць. Мы памятаем пра комплексны характар якасці жыцця і лічым, што яе нельга разглядаць аднабакова, гэта складаная сістэма, якую характарызуе шэраг элементаў (гл. малюнак).

Элементы сістэмы “якасць жыцця насельніцтва”

Менавіта акрэсленыя элементы, на нашу думку, даюць магчымасць убачыць разнастайнасць чалавечых патрэбнасцяў і тыя знешнія ўмовы, у якіх працякае жыццё.

Не менш складаная задача — адбор і сістэматызацыя паказчыкаў для характарыстыкі якасці жыцця. У дадзеным выпадку мы не падзяляем меркавання аб тым, што якасць жыцця не паддаецца колькаснаму вымярэнню [11, 90]. На нашу думку, пры ўсёй разнастайнасці жыццёвых праяўленняў можна атрымаць колькаснае ўяўленне аб умовах, у якіх жывуць людзі, наколькі яны задаволены імі, які ўплыў аказваюць на іх паводзіны і працягласць жыцця гэтыя ўмовы. Больш таго, мы перакананы ў тым, што даследаванне, якое праводзіцца з мэтай выяўлення рэгіянальных адрозненняў і іх прычын, настолькі складанае, што для правільнага разумення, а значыць эфектыўнага рашэння праблемы, неабходна валодаць фактычнымі данымі (колькаснымі характарыстыкамі сістэмы). Інакш кажучы, не можам памераць — не можам кіраваць.

Нам уяўляецца, што галоўнае патрабаванне да паказчыкаў, якія характарызуюць якасць жыцця, — гэта магчымасць іх практычнага выкарыстання. Кожны з іх павінен найбольш поўна адлюстроўваць змест таго ці іншага яе элемента. Аднак трэба падкрэсліць, што пытанне аб колькасці паказчыкаў нельга вырашаць адназначна. Справа не ў іх колькасці, а ў тым, наколькі яны поўна адлюстроўваюць вывучаемую з’яву ці працэс. Разам з тым трэба мець на ўвазе, што ад выбранай колькасці паказчыкаў можа залежыць не толькі працата разлікаў, але і дакладнасць атрыманых вынікаў, іх аб’ектыўнасць.

У сваю чаргу колькасць і змест паказчыкаў могуць залежыць ад маштаба аналізуемых рэгіянальных адзінак. Адна справа, калі такія адзінкі выступаюць адміністрацыйныя вобласці краіны. Тут не толькі лягчэй прыцягнуць большую колькасць паказчыкаў, але і адабраць больш “якасных” індыкатары (напрыклад, выкарыстаць сукупныя даходы сямей замест заробтнай платы працуючых, ці убачыць спажыванне насельніцтвам асобных тавараў і г.д.). Зусім інакш выглядаюць гэтыя магчымасці, калі рэгіянальнымі адзінкамі з’яўляюцца адміністрацыйныя раёны. Аднак нельга ні ў якім разе забывацца пра важнейшае метадалагічнае патрабаванне да такога рода даследаванняў — адзіны падыход да вывучаемых рэгіёнаў.

У нашым выпадку мы зыходзім з таго, што агульная колькасць паказчыкаў, якія разглядаюцца, не можа быць меншай за колькасць элементаў, якія аналізуюцца, таму прапануем для кожнага элемента па пяць індыкатараў. Зразумела, што можна абаперціся і на меншую іх колькасць, але тады існуе вялікая доля выпадковасці. І потым, наўрад ці магчыма нават адзін элемент якасці жыцця

разглядзець на падставе аднаго-двух паказчыкаў. Заўважым, што ўсе яны, як правіла, з'яўляюцца адноснымі і сярэднімі за некалькі гадоў (гл. табліцу).

Сістэма элементаў і паказчыкаў, якія характарызуюць якасць жыцця насельніцтва ў адміністрацыйных раёнах Рэспублікі Беларусь

Назва элементаў і паказчыкаў	Адзінка вымярэння
1	2
ПРЫРОДНЫЯ ЎМОВЫ	
Забяспечанасць насельніцтва зямельнай плошчай	м ² /чал.
Забяспечанасць насельніцтва прэснай падземнай вадой	м ³ /чал.
Забяспечанасць насельніцтва ляснымі ўгоддзямі	га/чал.
Сума актыўных тэмператур паветра вышэй 10 °С	Градусы
Колькасць стыхійных метэаралагічных з'яў на адзінку плошчы (разбуральных смерчаў, шквалаў і моцнага граду)	Выпадкі
ЭКАЛАГІЧНЫЯ ЎМОВЫ	
Аб'ём выкідаў шкодных рэчываў у атмасфернае паветра з боку стацыянарных крыніц на адзінку плошчы	т
Аб'ём скідаў забруджаных сцёкавых вод на адзінку плошчы	м ³
Аб'ём назапашаных адходаў на адзінку плошчы	т
Узровень запаведвання тэрыторыі (адносіны плошчы асабліва ахоўных прыродных тэрыторый і аб'ектаў да агульнай плошчы раёна)	%
Доля гарадскога насельніцтва	—“—
ДЭМАГРАФІЧНЫЯ ПРАЦЭСЫ І ЗДAROЎЕ НАСЕЛЬНІЦТВА	
Узровень дэпапуляцыі (адносіны колькасці народжаных у раёне да колькасці памёршых)	чал.
Каэфіцыент смяротнасці немаўлят (на 1 000 народжаных памерла ва ўзросце да 1 года)	Каэфіцыент
Каэфіцыент дэмаграфічнай нагрузкі (на 1 000 чалавек працаздольнага ўзросту прыпадае асоб працаздольнага ўзросту)	—“—
Узровень захворваемасці насельніцтва злаякаснымі новаўтварэннямі (на 1 000 насельніцтва выпадкаў)	Выпадкі
Узровень захворваемасці насельніцтва ўсімі формамі туберкулёзу (на 1 000 насельніцтва выпадкаў)	—“—
БЯСПЕКА	
Узровень злачыннасці (колькасць зарэгістраваных злачынстваў на 1 000 насельніцтва)	—“—
Узровень вытворчага траўматызму (колькасць пацярпелых на вытворчасці на 1 000 працуючых)	—“—
Удзельная вага пенсіянераў па інваліднасці ў агульнай колькасці пенсіянераў	%
Колькасць хворых алкагольным псіхозам, наркаманаў і таксікаманаў, якія знаходзяцца на ўліку, на 1 000 насельніцтва	чал.
Удзельная вага насельніцтва, якое пражывае ў зонах радыёактыўнага забруджвання ў выніку катастрофы на ЧАЭС	%
ДАБРАБЫТ	
Сярэднемесячная налічаная заработная плата працуючых у эканоміцы	р. ₂
Агульная плошча жылля на душу насельніцтва	м ²
Узровень добраўпарадкаванасці жылля (абсталяванне жыллёвага фонду гарачым водазабеспячэннем, каналізацыяй і г.д.)	%
Забяспечанасць насельніцтва прыватнымі легкавымі аўтамабілямі (на 1 000 насельніцтва)	шт.
Рознічны тавараабарот і аб'ём платных паслуг на душу насельніцтва	р.
САЦЫЯЛЬНАЯ АБОРОНЕНАСЦЬ	
Сярэднемесячны ўзровень пенсій	—“—
Суадносіны працуючых пенсіянераў і ўсіх пенсіянераў, якія знаходзяцца на ўліку ў органах сацыяльнай абароны	%
Колькасць абортаў на 1 000 жанчын фертыльнага ўзросту	Выпадкі
Суадносіны мінімальнай сярэднемесячнай заработнай платы і сярэднемесячнай пенсіі	%
Сярэднедушавыя расходы бюджэтаў на ахову здароўя, адукацыю, культуру і сацыяльную дапамогу	р.

1	2
СВАБОДА	
Агульны тыраж газет і часопісаў на 1 000 насельніцтва	экз.
Колькасць канфесіянальных абшчын на 1 000 насельніцтва	Адзінак
Колькасць зарэгістраваных грамадскіх аб'яднанняў і арганізацый на 1 000 насельніцтва	—“—
Колькасць зваротаў грамадзян у раённыя суды на 1 000 насельніцтва	Зваротаў
Колькасць зарэгістраваных індывідуальных прадпрымальнікаў на 1 000 насельніцтва	чал.
САМАРЭАЛІЗАЦЫЯ	
Узровень зарэгістраванага беспрацоўя (у працэнтах ад эканамічна актыўнага насельніцтва)	%
Колькасць асоб з вышэйшай адукацыяй на 1 000 насельніцтва	чал.
Колькасць асоб, якія выехалі на пастаяннае месца жыхарства за межы раёна, на 1 000 насельніцтва	—“—
Колькасць карыстальнікаў Інтэрнэтам на 1 000 насельніцтва	—“—
Узровень самагубстваў (колькасць самагубстваў на 1 000 насельніцтва)	Выпадкі

Роўная колькасць паказчыкаў па кожнаму элементу, з аднаго боку, дазваляе разглядаць іх як раўназначныя, з другога — спрашчае далейшыя разлікі. Імкненне надаць на гэтым этапе большую вагу тым ці іншым элементам якасці жыцця праз увядзенне папраўчых каэфіцыентаў (ці балаў) у дадзеным выпадку лічым неапраўданым, таму як “узвжыць” даследчыку, што важней для людзей, таксама складана, як і вызначыць іх настрой. Іншая справа, калі праводзіцца сацыялагічнае апытанне насельніцтва розных рэгіёнаў і самі людзі вызначаюць вагу тых ці іншых элементаў.

Не выклікае сумненняў той факт, што толькі гэтымі паказчыкамі не вычэрпваецца магчымасць адлюстравання элементаў якасці жыцця. Небяспрэчным, на нашу думку, з’яўляецца аднясенне некаторых з іх да тых ці іншых элементаў. Аднак галоўнае тое, што гэтыя паказчыкі “прысутнічаюць” пры характарыстыцы якасці жыцця, а да якога элемента яны аднесены, пытанне важнае, але ў кантэксце комплекснай яе ацэнкі не вызначальнае.

Методыка вывучэння якасці жыцця, акрамя адбору прыватных паказчыкаў, прадугледжвае выбар спосабу іх прывядзення да адзінай размернасці. З гэтай мэтай можна ўсе раёны (у кожнай вобласці паасобку) праранжыраваць па ўсіх вышэйнагаданых паказчыках па кожнаму з разглядаемых элементаў і знайсці суму рангаў для кожнага раёна. У выніку, чым меншая сума рангаў (раён з найлепшым паказчыкам займае найвышэйшы ранг), тым больш высокай якасцю жыцця будзе характарызавацца раён па таму ці іншаму элементу. Выкарыстанне іншых прыёмаў агрэгіравання (супастаўлення фактычных паказчыкаў з нарматыўнымі, бальнага і інш.) нам уяўляецца малаверагодным па прычыне іх большай складанасці і суб’ектыўнасці.

Прапанаваны падыход да ацэнкі асобных элементаў якасці жыцця дазваляе рашыць дзве задачы. Па-першае, прывесці разнастайныя велічыні да агульнага назоўніка, па-другое, сціснуць атрыманую інфармацыю. Акрамя таго, атрыманая комплексная ацэнкі па кожнаму элементу якасці жыцця даюць магчымасць убачыць слабыя звёны вывучаемай сістэмы.

Пасля прывядзення паэлементных паказчыкаў да аднолькавай размернасці ўзнікае праблема іх спалучэння ў адзінай ацэнцы, г.зн. разліку інтэгральнай ацэнкі якасці жыцця. Самым простым тут было б скласці паэлементныя комплексныя велічыні. Аднак у гэтым выпадку адбылася б нівеліроўка сістэмы, у выніку чаго раённыя адрозненні выглядалі б не так істотна, як гэта ёсць на самой справе. Дастаткова адзначыць, што розніца паміж раёнамі па асобных элементах якасці жыцця дасягае дванаццаці разоў, тады як па інтэгральнаму паказчыку — менш двух. Таму мы лічым, што асноўныя намаганні трэба надаваць паэлементнаму аналізу, не забываючыся пры гэтым

“раіцца” з насельніцтвам. Мы глыбока перакананы ў тым, што для паўнаты ацэнак разам з аб’ектыўнымі статыстычнымі паказчыкамі вялікае значэнне мае суб’ектыўнае меркаванне асобы да яе ўласнай жыццедзейнасці, тых ці іншых яе праяўленняў і ўмоў, у якіх яна працякае. І потым, ёсць такія аспекты жыцця людзей, якія ў большасці выпадкаў не паддаюцца чыста колькаснаму вымярэнню (задаволенасць працай, узаемаадносіны паміж бацькамі і дзецьмі і інш.). Менавіта тут на дапамогу павінны прыйсці сацыялагічныя апытанні, якія праз папраўчыя каэфіцыенты можна накласці на аб’ектыўныя статыстычныя паказчыкі (напрыклад, калі насельніцтва пэўнага рэгіёна вызначае для сябе як важнейшы элемент якасці жыцця самарэалізацыю, а дабрабыт ставіць на апошняе месца, адпаведна “узмацняюцца” аб’ектыўныя паказчыкі, якія характарызуюць самарэалізацыю і “аслабляюцца” тыя, якія адлюстроўваюць дабрабыт, і наадварот). На жаль, ажыццявіць на практыцы такія метадычны падыход сіламі аднаго даследчыка не ўяўляецца магчымым, таму як ён звязаны з вялікімі выдаткамі і арганізацыйнымі цяжкасцямі. Аднак гэта не азначае, што ён не мае права на існаванне.

Толькі пры такім падыходзе можна разлічваць на тое, што даследаванне дасць сапраўдны “зрэд” якасці жыцця насельніцтва рэгіёнаў краіны. Ужо затым можна (і патрэбна) праводзіць іх тыпалогію, раянаваць тэрыторыю Беларусі, зыходзячы з стану тых ці іншых элементаў якасці жыцця ці інтэгральнай яе ацэнкі.

Безумоўна, адказам на пытанне “дзе?” не вычэрпваецца ўся праблематыка вывучэння якасці жыцця насельніцтва. Застаюцца не менш важныя пытанні “чаму?”, “як змяніць сітуацыю да лепшага?”, на якія трэба даваць абавязкова адказы. Аднак тут узнікае шэраг цяжкасцяў, вырашыць якія ў рамках аднаго артыкула не ўяўляецца магчымым: якія аб’ектыўныя прычыны рэгіянальных адрозненняў якасці жыцця; якія фактары ўплываюць на працэс змяншэння гэтых адрозненняў; якая мяжа і шляхі змяншэння. І, што не менш важна, — на якія рэальна рычагі і механізмы ў аслабленні вострыя праблемы можна абаперціся, калі зыходзіць з сённяшняй сацыяльна-эканамічнай і палітычнай сітуацыі ў краіне.

Літаратура

1. Мичелос А. С. Смертность, заболеваемость, медицинская помощь. Качество жизни в Канаде и США в 1964—1974 гг. // Медицинская география: Материалы XXIII Междунар. геогр. конгр. Моск. гос. ун-т. М., 1976.
2. Берковић Е. Основна питања животна стандарду // Економска мисао. Београд. 1981. № 1.
3. Ефременико Н. В., Прокофьева Н. Г. Национальная стратегия как инструмент борьбы с бедностью // Белорус. экон. журн. 2004. № 1.
4. Корж Г. Г. Методологические подходы к определению понятий “уровень жизни” и “качество жизни” населения // Проблемы повышения уровня и качества жизни населения Респ. Беларусь. Мн., 2002.
5. Рубин Я. И. Уровень жизни, качество жизни, качество населения: к разграничению категорий // Соц. политика Респ. Беларусь. Мн., 1997.
6. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан. Київ, 2000.
7. Regionalne Związanie Jakości Życia. Praca zbiorowa pod redakcją naukową Iana Karwowskiego. Szczecin, 2003.
8. Стрижкова Л., Златоверховникова Т. Качество жизни в российских регионах // Экономист. 2002. № 10.
9. Фронцкевич Е., Рудавская Э. Оценка уровня и качества жизни населения в регионе // Белорус. экон. журн. 2004. № 2.
10. Социальная статистика: Учеб. / Под ред. М. Г. Назарова. М., 1988.
11. Иноземцев В. Модели постиндустриализма: сходства и различия // Об-во и экономика. 2003. № 4—5.